Dažniausiai užduodamų klausimų atsakymai parengti pagal Pranešėjų apsaugos įstatymo redakciją, galiojančią nuo 2022-02-15.

Kas gali tapti pranešėju?

Pranešėjų apsaugos įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta sąvoka – **Informaciją apie pažeidimą pateikiantis asmuo** – fizinis asmuo, pateikiantis informaciją apie pažeidimą įstaigoje, apie kurį sužinojo iš savo turimų ar turėtų tarnybos, darbo ar sutartinių (konsultavimo, rangos, subrangos, stažuotės, praktikos, savanoriškos veiklos ir pan.) santykių su šia įstaiga arba įdarbinimo ar kitų ikisutartinių santykių metu, taip pat informaciją apie pažeidimą pateikiantis savarankiškai dirbančio asmens statusą turintis asmuo, akcininkas ar asmuo, priklausantis įmonės administraciniam, valdymo ar priežiūros organui (įskaitant vykdomųjų galių neturinčius narius, taip pat savanorius ir apmokamus ar neapmokamus stažuotojus), arba bet kuris fizinis asmuo, dirbantis prižiūrint ir vadovaujant rangovams, subrangovams ir (ar) tiekėjams.

Pagal Pranešėjų apsaugos įstatymo 2 straipsnio 8 dalį, **pranešėjas** yra asmuo, nurodytas šio įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje, kuris pateikia informaciją apie **pažeidimą** įstaigoje, ir **kurį kompetentinga institucija** (Lietuvos Respublikos prokuratūra) **pripažįsta pranešėju**.

Dėl ko gali kreiptis informaciją apie pažeidimą teikiantis asmuo ar pranešėjas?

Pranešėjų apsaugos įstatymas nustato, kad **pažeidimas** yra įstaigoje galbūt rengiama, daroma ar padaryta nusikalstama veika, administracinis nusižengimas, tarnybinis nusižengimas ar darbo pareigų pažeidimas, taip pat šiurkštus privalomų profesinės etikos normų pažeidimas, mėginimas nuslėpti minėtą pažeidimą ar kitas **grėsmę viešajam interesui keliantis arba jį pažeidžiantis teisės pažeidimas**, apie kuriuos informaciją apie pažeidimą pateikiantis asmuo sužino iš savo turimų ar turėtų tarnybos, darbo ar sutartinių (konsultavimo, rangos, subrangos, stažuotės, praktikos, savanoriškos veiklos ir pan.) santykių su šia įstaiga arba įdarbinimo ar kitų ikisutartinių santykių metu.

Informacija apie pažeidimus teikiama siekiant apsaugoti viešąjį interesą. Informacijos pateikimas siekiant apginti išskirtinai asmeninius interesus nelaikomas pranešimu.

Pagal Pranešėjų apsaugos įstatymą informacija apie pažeidimus teikiama dėl:

1) pavojaus visuomenės saugumui ar sveikatai, asmens gyvybei ar sveikatai;

2) pavojaus aplinkai;

3) kliudymo arba neteisėto poveikio teisėsaugos institucijų atliekamiems tyrimams ar teismams vykdant teisingumą;

4) neteisėtos veiklos finansavimo;

5) neteisėto ar neskaidraus viešųjų lėšų ar turto naudojimo;

6) neteisėtu būdu įgyto turto;

7) padaryto pažeidimo padarinių slėpimo, kliudymo nustatyti padarinių mastą;

8) pažeidimų, nurodytų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro patvirtintame sąraše, parengtame atsižvelgiant į Direktyvoje (ES) 2019/1937 nurodytų Europos Sąjungos teisės aktų taikymo sritį;

9) kenkimo Europos Sąjungos finansiniams interesams, kaip nurodyta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 325 straipsnyje ir išsamiau apibūdinta susijusiose Europos Sąjungos priemonėse;

10) pažeidimų, susijusių su vidaus rinka, kaip nurodyta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 26 straipsnio 2 dalyje, įskaitant Europos Sąjungos konkurencijos ir valstybės pagalbos taisyklių pažeidimus, taip pat su vidaus rinka susijusius pažeidimus dėl veiksmų, kuriais pažeidžiamos pelno mokesčio taisyklės, arba susitarimus, kuriais siekiama įgyti mokestinį pranašumą, kenkiantį taikytinos pelno mokesčio teisės dalykui arba tikslui;

11) kitų pažeidimų.

Kokiu būdu galima pateikti informaciją apie galbūt padarytą pažeidimą?

Asmuo informaciją apie pažeidimą gali pateikti:

1) įstaigoje, kurioje dirba, per vidinį informacijos apie pažeidimus teikimo kanalą;

2) kompetentingai institucijai (Lietuvos Respublikos prokuratūrai, toliau - prokuratūrai) tiesiogiai;

3) viešai.

Kai asmeniui tampa žinomi galbūt daromos ar padarytos nusikalstamos veikos požymiai pranešimas pateikiamas tiesiogiai prokuratūrai.

Taip pat asmuo dėl pažeidimo turi kreiptis tiesiogiai į prokuratūrą, kai yra bent viena iš šių aplinkybių:

1) pažeidimas turi esminę reikšmę viešajam interesui;

2) būtina kuo skubiau užkirsti kelią pažeidimui ar jį nutraukti, nes gali atsirasti didelė žala;

3) vadovaujantys, su įstaiga darbo arba tarnybos ar sutartiniais santykiais siejami asmenys patys galbūt daro ar yra padarę pažeidimus;

4) informacija apie pažeidimą buvo pateikta per vidinį informacijos apie pažeidimus teikimo kanalą, tačiau atsakymas nebuvo gautas arba nebuvo imtasi veiksmų reaguojant į pateiktą informaciją, arba priemonės, kurių buvo imtasi, buvo neveiksmingos;

5) yra pagrindas manyti, kad, pateikus informaciją apie pažeidimą vidiniu informacijos apie pažeidimus teikimo kanalu, pranešėjo anonimiškumas ar asmens konfidencialumas gali būti neužtikrintas arba bus siekiama pažeidimą, apie kurį pranešta, nuslėpti;

6) įstaigoje nėra veikiančio vidinio informacijos apie pažeidimus teikimo kanalo;

7) asmuo negali pasinaudoti vidiniu informacijos apie pažeidimus teikimo kanalu, nes jo su įstaiga nebesieja darbo, tarnybos ar kiti teisiniai santykiai.

Kokia forma galima pateikti informaciją?

Informacija apie pažeidimus pateikiama raštu.

Asmuo, teikiantis informaciją apie pažeidimą, turi užpildyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos formos pranešimą. Asmuo, teikiantis informaciją apie pažeidimą, pranešimą prokuratūrai gali pateikti šiais būdais:

- tiesiogiai atvykęs į (pasirinktinai):
  - Generalinę prokuratūrą (Rinktinės g. 5A, 01515 Vilnius),
  - Vilniaus apygardos prokuratūrą (Rinktinės g. 5A, 09201 Vilnius),
  - Kauno apygardos prokuratūrą (Laisvės al. 32, 44240 Kaunas),
  - Klaipėdos apygardos prokuratūrą (Vilties g. 12, 92231 Klaipėda),
  - Panevėžio apygardos prokuratūrą (Respublikos g. 54, 35173 Panevėžys)
  - Šiaulių apygardos prokuratūrą (Dvaro g. 90, 76240 Šiauliai);
- atsiųsdamas pranešimą 1 punkte nurodytais adresais paštu;
- atsiųsdamas pranešimą Generalinės prokuratūros elektroninio pašto adresu praneseju.apsauga@prokuraturos.lt.

Ar galima pateikti informaciją kompetentingai institucijai (Lietuvos Respublikos prokuratūrai) laisva forma? Kokia informacija turi būti nurodyta pranešime?

Jeigu asmuo, teikiantis informaciją apie pažeidimą, nori pateikti laisvos formos pranešimą, o ne užpildyti nustatytą formą, tokiame pranešime jis privalo nurodyti, kad pranešimas teikiamas vadovaujantis Pranešėjų apsaugos įstatymu.

Teikdamas informaciją apie pažeidimą ar pranešimą, informaciją apie pažeidimą pateikiantis asmuo nurodo:

1) konkrečias faktines pažeidimo aplinkybes;

2) asmenį, kuris rengiasi dalyvauti, dalyvauja ar dalyvavo darant pažeidimą;

3) ar apie šį pažeidimą jis jau pranešė; jeigu pranešė, kam buvo pranešta ir ar buvo gautas atsakymas;

4) savo vardą, pavardę, asmens kodą arba gimimo datą, jeigu asmens kodo neturi, – kontaktinius duomenis.

Informaciją apie pažeidimą pateikiantis asmuo, jeigu tai įmanoma, prie teikiamos informacijos prideda rašytinius ar kitus turimus duomenis apie pažeidimą.

Ar galima tapti pranešėju neatskleidžiant savo tapatybės?

Ne. Pranešime asmuo turi nurodyti savo vardą, pavardę, kontaktinius duomenis.

Ar visais atvejais bus pradėtas pranešimo tyrimas?

Ne. Prokuratūra netiria pranešimų ir apie tai praneša pranešimą pateikusiam asmeniui, jeigu:

1) pranešimas grindžiamas akivaizdžiai tikrovės neatitinkančia informacija;

2) informaciją apie pažeidimą pateikęs asmuo į kompetentingą instituciją kreipiasi pakartotinai dėl tų pačių aplinkybių, kai prieš tai pateiktas pranešimas nustatyta tvarka buvo išnagrinėtas ir dėl jo priimtas sprendimas.

Apie sprendimą nenagrinėti pranešimo ir jo motyvus kompetentinga institucija (prokuratūra) ne vėliau kaip per 2 darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos praneša informaciją apie pažeidimą pateikusiam asmeniui.

Ar informaciją apie pažeidimą pateikusiam asmeniui ar pranešėjui bus pranešta apie pranešimo tyrimą ir jo rezultatus?

Taip. Prokuratūra, baigusi pranešėjo pateiktos informacijos apie pažeidimą tyrimą ir priėmusi su tuo susijusius sprendimus arba gavusi informaciją iš kitos pranešimą nagrinėjusios institucijos apie pranešimo nagrinėjimo rezultatus, apie tai praneša pranešėjui.

Jei bus priimtas sprendimas nenagrinėti pranešimo pagal Pranešėjų apsaugos įstatymo 6 straipsnio 7 dalį, ar informaciją apie pažeidimą pateikęs asmuo galės pateikti skundą? Kam?

Sprendimas nenagrinėti pranešimo pagal Pranešėjų apsaugos įstatymo 6 straipsnio 7 dalį gali būti skundžiamas sprendimą priėmusio prokuroro tiesioginiam vadovui Asmenų aptarnavimo Lietuvos Respublikos prokuratūroje tvarkos aprašo nustatyta tvarka.

Jei bus atsisakyta pripažinti asmenį pranešėju, ar informaciją apie pažeidimą pateikęs asmuo galės pateikti skundą? Kam?

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka teismui gali būti skundžiamas prokuratūros sprendimas nepripažinti asmens pranešėju.

Kaip bus užtikrinamas informaciją apie pažeidimą pateikusio asmens pranešėjo konfidencialumas?

Informaciją apie pažeidimą pateikiančio asmens ar pranešėjo konfidencialumas užtikrinamas viešojo administravimo, tarnybinio (drausminio) nusižengimo tyrimo procedūrų ar administracinio arba baudžiamojo proceso metu tiek, kiek tai yra objektyviai įmanoma atsižvelgiant į pateiktus duomenis ir jų ryšį su informaciją apie pažeidimą pateikiančiu asmeniu ar pranešėju.

Kiekviena įstaiga ir asmuo, kuris gauna ar nagrinėja informaciją apie pažeidimą, privalo užtikrinti informaciją apie pažeidimą pateikiančio asmens ar pranešėjo konfidencialumą.

Informaciją apie pažeidimą pateikusio asmens, pranešėjo ar susijusio su pažeidimu asmens duomenys, leidžiantys nustatyti jų tapatybę, gali būti pateikti tik tam asmeniui arba institucijai, kurie nagrinėja informaciją apie pažeidimą. Prieš pateikdama konfidencialius duomenis, institucija privalo raštu pranešti informaciją apie pažeidimą pateikiančiam asmeniui ar pranešėjui apie duomenų pateikimą nurodydama konfidencialių duomenų pateikimo priežastį.

Jeigu kompetentinga institucija (prokuratūra) informaciją apie pažeidimą pateikusio asmens nepripažino pranešėju ir informaciją apie pažeidimą, vadovaudamasi šio įstatymo 6 straipsnio 3 dalimi, persiuntė kitai institucijai, konfidencialumą užtikrina institucija, kuriai buvo persiųsta informacija apie pažeidimą.

Informacija apie informaciją apie pažeidimus pateikusius asmenis, pranešėjus, su pažeidimu susijusius asmenis ar pagalbininkus tyrime nedalyvaujantiems asmenims negali būti teikiama.

Ar visais atvejais užtikrinamas informaciją apie pažeidimą pateikusio asmens ar pranešėjo konfidencialumas?

Reikalavimas užtikrinti konfidencialumą netaikomas, kai:

1) to raštu prašo informaciją apie pažeidimą pateikiantis ar pateikęs asmuo arba pranešėjas;

2) informaciją apie pažeidimą pateikęs asmuo pateikia žinomai melagingą informaciją.

Kada bus užtikrinamas informaciją apie pažeidimą pateikusio asmens ar pranešėjo anonimiškumas/konfidencialumas?

Gavusi pranešimą, kuris atitinka Pranešėjų apsaugos įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje nustatytus reikalavimus, prokuratūra nuo pranešimo gavimo momento užtikrina jį pateikusio asmens konfidencialumą.

Jeigu asmuo apie pažeidimą praneša nesilaikydamas Pranešėjų apsaugos įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje nustatytų pranešimo formos reikalavimų, tačiau pranešime pateikta informacija atitinka kitus šiame įstatyme nustatytus reikalavimus, kompetentinga institucija asmenį gali pripažinti pranešėju. Tokiais atvejais asmens konfidencialumas užtikrinamas nuo asmens pripažinimo pranešėju momento.

Jeigu prokuratūra nepripažino asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimą, pranešėju ir informaciją apie pažeidimą, vadovaudamasi šio įstatymo 6 straipsnio 3 dalimi, persiuntė kitai institucijai, konfidencialumą užtikrina institucija, kuriai buvo persiųsta informacija apie pažeidimą.

Ar institucija, įstaiga, apie kurią informaciją apie pažeidimą pateikęs asmuo ar pranešėjas pranešė, bus informuota (ir kada) apie tokį faktą?

Institucija ar įstaiga apie faktą, kad informaciją apie pažeidimą teikiantis asmuo ar pranešėjas pateikė informaciją, informuojama nebus. Tyrimo atlikimo metu, siekiant objektyviai įvertinti informaciją, galimai institucijos ar įstaigos bus prašoma pateikti dokumentus ar kitokio pobūdžio informaciją. Tačiau visais atvejais, kaip numatyta Pranešėjų apsaugos įstatyme, kiekviena įstaiga ir asmuo, kuris gauna ar nagrinėja informaciją apie pažeidimą, privalo užtikrinti asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimą, konfidencialumą.

Ar pranešėjas atsako už jo pateiktos informacijos teisingumą?

Žinomai melagingą informaciją pateikęs arba valstybės ar tarnybos paslaptį ar profesinę paslaptį atskleidęs asmuo atsako teisės aktų nustatyta tvarka. Tačiau asmuo už žalą, atsiradusią dėl informacijos apie pažeidimą pateikimo, atsako tik tokiu atveju, jei įrodoma, kad asmuo negalėjo pagrįstai manyti, kad jo teikiama informacija yra teisinga.

Ką daryti, jei pateikus pranešimą pranešėjas patirs jo nurodyto asmens poveikį?

Tokiu atveju pranešėjas turėtų kreiptis į prokuratūrą ir apie tai pranešti.

Pranešimą dėl daromo neigiamo poveikio pranešėjas gali pateikti:

- tiesiogiai atvykęs į (pasirinktiai):
    - Generalinę prokuratūrą (Rinktinės g. 5A, 01515 Vilnius),
    - Vilniaus apygardos prokuratūrą (Rinktinės g. 5A, 09201 Vilnius),
    - Kauno apygardos prokuratūrą (Laisvės al. 32, 44240 Kaunas),
    - Klaipėdos apygardos prokuratūrą (Vilties g. 12, 92231 Klaipėda),
    - Panevėžio apygardos prokuratūrą (Respublikos g. 54, 35173 Panevėžys),
    - Šiaulių apygardos prokuratūrą (Dvaro g. 90, 76240 Šiauliai),
- siųsdamas tokį pranešimą aukščiau nurodytais adresais paštu,
- pateikdamas šį pranešimą Generalinės prokuratūros elektroninio pašto adresu praneseju.apsauga@prokuraturos.lt.

Ar pranešėjo nurodomas asmuo sužinos, kas apie jį buvo pranešta, jei informacija tyrimo metu nepasitvirtins?

Asmenų, pateikusių informaciją apie pažeidimus, konfidencialumas bus užtikrinamas viešojo administravimo, tarnybinio (drausminio) nusižengimo tyrimo procedūrų ar administracinio arba baudžiamojo proceso metu tiek, kiek tai yra objektyviai įmanoma atsižvelgiant į pateiktus duomenis ir jų ryšį su informaciją apie pažeidimą teikiančiu asmeniu ar pranešėju.

Kokie įtvirtinti draudimai dėl neigiamo poveikio darymo informaciją apie pažeidimą pateikusiam asmeniui ar pranešėjui?

Prieš informaciją apie pažeidimą pateikusį asmenį ar pranešėją dėl tokios informacijos pateikimo nuo šios informacijos pateikimo dienos draudžiama imtis, grasinti imtis ir bandyti imtis neigiamo poveikio priemonių:

1) laikinai nušalinti jį nuo pareigų;

2) atleisti iš darbo ar tarnybos;

3) sustabdyti perkėlimą į aukštesnes pareigas;

4) perkelti į žemesnes pareigas ar kitą darbo vietą;

5) nepakeisti terminuotos darbo sutarties į neterminuotą darbo sutartį, kai darbuotojas turi teisėtų lūkesčių, kad jam bus pasiūlytas nuolatinis darbas;

6) nepratęsti terminuotos darbo sutarties arba terminuotą darbo sutartį nutraukti anksčiau laiko;

7) bauginti;

8) imtis prievartos;

9) priekabiauti;

10) apriboti galimybę dalyvauti anksčiau įprastoje formalioje ar neformalioje veikloje ar pašalinti iš jos;

11) diskriminuoti;

12) grasinti susidoroti;

13) apriboti karjeros galimybes;

14) sustabdyti mokymus;

15) sumažinti darbo užmokestį;

16) nepagrįstai pakeisti darbo laiką arba nepagrįstai pavesti papildomas užduotis ar perduoti jas atlikti kitiems asmenims;

17) kelti abejones dėl kompetencijos;

18) neigiamai vertinti veiklos rezultatus arba teikti neigiamą atsiliepimą apie darbuotoją;

19) perduoti tretiesiems asmenims neigiamą informaciją apie jį, dėl kurios ateityje asmuo gali nerasti darbo tame sektoriuje ar pramonės šakoje;

20) panaikinti teisę dirbti su valstybės ar tarnybos paslaptį sudarančia informacija;

21) skirti ar taikyti bet kokias drausmines nuobaudas ar kitas sankcijas (įskaitant finansines sankcijas);

22) daryti žalą (įskaitant žalą asmens reputacijai, ypač socialiniuose tinkluose);

23) daryti finansinius nuostolius (įskaitant verslo ir pajamų praradimą);

24) nutraukti prekių tiekimo ar paslaugų teikimo sutartį anksčiau laiko;

25) panaikinti licencijos ar leidimo galiojimą;

26) siųsti pas psichiatrus ar kitos srities gydytojus;

27) taikyti bet kokias kitas neigiamo poveikio priemones.

Draudimas daryti neigiamą poveikį informaciją apie pažeidimą pateikusiam asmeniui ar pranešėjui taikomas darbdaviui ir kitiems įstaigos darbuotojams.

Draudžiama daryti neigiamą poveikį ir informaciją apie pažeidimą pateikusio asmens ar pranešėjo šeimos nariams, giminaičiams, kolegoms, dirbantiems įstaigoje arba kitame su įstaiga subordinaciniais ryšiais susijusiame juridiniame asmenyje, kuriame informaciją apie pažeidimą pateikusio asmens šeimos narys, giminaitis, kolega dėl informacijos apie pažeidimą pateikimo gali patirti neigiamų padarinių. Šiems asmenims, kurie dėl informacijos apie pažeidimą pateikimo patyrė neigiamą poveikį, *mutatis mutandis* taikomos Pranešėjų apsaugos įstatymo 11 straipsnio nuostatos.

Kokios apsaugos, skatinimo ir pagalbos priemonės taikomos asmenims, pranešusiems apie pažeidimą?

Pagrindinės asmenų apsaugos, skatinimo ir pagalbos jiems priemonės:

1) saugių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų užtikrinimas;

2) konfidencialumo užtikrinimas;

3) draudimas daryti neigiamą poveikį;

4) teisė gauti atlyginimą už vertingą informaciją;

5) teisė gauti kompensaciją;

6) nemokamos teisinės pagalbos užtikrinimas;

7) atleidimas nuo atsakomybės;

8) teisė gauti išsamią, nešališką informaciją ir nemokamas konsultacijas dėl informacijos apie pažeidimus teikimo procedūrų ir teisių gynimo priemonių suteikimo.

1, 2, 3 ir 8 punktuose nurodytos priemonės taikomos nuo informacijos apie pažeidimą gavimo įstaigoje arba kompetentingoje institucijoje (prokuratūroje) momento visiems šio įstatymo nustatyta tvarka informaciją apie pažeidimus pateikusiems asmenims, nesvarbu, ar informaciją apie pažeidimą pateikęs asmuo buvo pripažintas pranešėju, ar ne.

4, 5, 6 ir 7 punktuose nurodytos priemonės gali būti taikomos nuo tos dienos, kurią kompetentinga institucija (prokuratūra) pripažino informaciją apie pažeidimą pateikusį asmenį pranešėju.